

KATVE-RYHMÄN KOKOUS

Aika: maanantai 13.12.2004, klo 13:05 - 15:15

Paikka: Helsingin yliopiston kirjasto, Teollisuuskatu 23, kokoushuone B438

Läsnä:

Aho, Lauri - Marnux Software, ATP
Hakala, Juha – HYK (puheenjohtaja)
Hakala, Nanna - HYK (sihteeri)
Holopainen, Päivi – HYK
Högväg, Thomas - Abilita
Keskitalo, Esa-Pekka - HYK
Kurki, Esa - HYK
Lehtinen Riitta - HelMet-kirjastot (Millennium-yhteyshenkilö)
Majjala, Ere - HYK
Paavilainen, Kaisa - HYK
Petrell, Sonja - Axiell
Rajala, Petri - TietoEnator
Rouvari, Ari - HYK
Uppman, Tuija - TietoEnator

1. Kokouksen avaus ja asialistan hyväksyminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 13:05.

Siirrettiin asialistan kohta 8. (ilmoitusasioita) kohdan 2. (edellisen kokouksen muistio) jälkeen.

Todettiin, että KATVE-ryhmän sihteeriksi on vaihtunut Nanna Hakala.

2. Edellisen kokouksen muistio

Kirjastojärjestelmien kuulumisissa Axiellin kohdalla oli mainittu väärä vuosi. Se on korjattu edelliseen pöytäkirjaan.

Maarit Huttunen oli myös toimittanut uusia muotoiluja ISBN-standardia koskevaan osioon. Uudet muotoilut on korjattu edelliseen pöytäkirjaan.

3. Ilmoitusasiat

Kopioluetteloinnin lisenssitilanne

Viime viikolla saatiin tieto, että OPM rahoittaa yleisille kirjastoille kopioluetteloitilanssin Linnea-yhteistietokantoihin ja FENNICAan vuodelle 2005. Jos kaikki menee hyvin, lisenssi jatkuu 2006. Asia vaatii panostusta tiedottamiseen. Kirjastojärjestelmätoimittajien rooli on keskeinen, kun tietoa jaetaan yleisille kirjastoille. Kansalliskirjasto voi tuottaa pohjamateriaalin,

johon järjestelmätoimittajat lisäävät oman osuutensa ja toimittavat sitten eteenpäin omille asiakkailleen. Tällä hetkellä Kansalliskirjasto tarjoaa tietoa kopioluetteloinnista ja Z39.50-asioista ainakin osoitteissa

- <http://www.lib.helsinki.fi/kirjastoala/linnea/sopimus.htm>
- <http://www.lib.helsinki.fi/kirjastoala/linnea/z3950.htm>
- <http://www.lib.helsinki.fi/english/libraries/linnea/z3950.htm>

Huom, mainituilla sivuilla on vielä vuoden 2004 tietoa, mutta ne päivitetään vuoden vaihteessa. Kansalliskirjastossa Nanna Hakala toimii ohjeistuksen koordinaattorina ja häneltä voi kysyä tarvittavia lisätietoja.

BTJ:n kanssa tarkistetaan mitä lisäarvoa heidän tietuevälityspalvelunsa tarjoaa verrattuna siihen, että kirjastot kopioivat Linnea-yhteistietokannoista. Tästä on osattava perustellusti kertoa kirjastoille.

Linnea-yhteistietokantojen Z39.50-porttien palomuurien avaaminen kaikille yleisille kirjastoille on hoidettava vuodenvaihteeseen mennessä. Täytyy vielä selvittää mitkä IP-numerot Z-serverin palomuriin määritellään, sillä ne eivät välttämättä ole samat kuin ne, jotka on määritelty yhteistietokantojen www-hakua varten. Esimerkiksi Millennium-kirjastoille ei kopiointiyhteyttä varten tarvitse avata kuin heidän palvelimensa IP, kun taas www-hakua varten yhteyksiä on avattu lukemattomille pääkaupunkiseudun yleisten kirjastojen yksittäisille koneille. Sovittiin, että kaikille järjestelmätoimittajille avataan toistaiseksi avoimna pidettävä testiyhteys yhteistietokantojen ja FENNICAn tuotannossa oleviin Z-palvelimiin.

Kotoistus - kansalliset kieli- ja kulttuurisidonnaiset tietotekniikan työkohteet CLDR-tietokantaa varten

Laite- ja ohjelmistovalmistajien merkistötyötä varten perustama Unicode-konsortio on aloittanut vuonna 2004 CLDR-tietokannan pystyttämisen. Tietokantaan kootaan määritykset kieli-, maa- ja kulttuurisidonnaisista esitysmuodoista. Kotus (Kotimaisten kielten tutkimuskeskus) toimittaa Suomea koskevat tiedot CLDR-tietokantaan. Tietokannan termistön kokoamista organisoii Lokalisoinnin ohjausryhmä, jonka asettamien työryhmien työkohteet ovat maiden, alueiden ja kielten nimet, valuutat, ajan ilmaisut, aakkostus ja muut paikalliset asetukset. Ohjausryhmän tiedotuksen piirissä on useita Suomessa toimivia laite- ja ohjelmistotoimittajia ja mm. Kansalliskirjasto. Kansallisen lokalisoinnin (= kotoistus) verkkosivut tullaan avaamaan Kotuksen sivuilla. [CLDR = Common Locale Data Repository](#).

4. YAZ Proxy & USEMARCON -kuulumiset

YAZ Proxy otettiin käyttöön Linnea-yhteistietokannoissa, FENNICAssa ja HELKAssa lokakuun puolivälissä.

- Formaattien kannalta oleellisin muutos oli se, että jos aikaisemmin pyysi Z-asiakasohjelmalla näistä tietokannoista MARC21:sta, saikin MARC21-Fin -formaattia. Proxyn asennuksen jälkeen saikin oikeasti MARC21:sta. FINMARCia tulee edelleen samalla tavoin kuin ennenkin. Jos joku haluaa saada MARC21-Fin -formaattia, sitä saa kun ei pyydä Z-asiakasohjelmalla mitään erityistä formaattia, esim. BookWhere-ohjelmassa vaihtoehto "none". Tarkoitus on kuitenkin muokata YAZ Proxya siten, että MARC21-Fin:iä saisi myös silloin kun sitä pyydetään sen OID:lla.

- Hakujen kannalta YAZ Proxy parantaa vasteaikoja.

Kun YAZ Proxy oli asennettu ja MetaLib-portaalin kautta haettiin yhteistietokannoista MARC21-muotoisia tietueita, huomattiin että tietynlaisten tietueiden kohdalla haut epäonnistuivat. Syynä oli se, että Voyageriin integroitu vanha USEMARCON versio kaatui muistivuotoihinsa. Endeavor ei ollut innokas päivittämään Voyagerin USEMARCON-versiota, joten parhaaksi keinoksi keksittiin yhdistää YAZ Proxy ja USEMARCON, jolloin voidaan käyttää sen uusinta versiota ja ohittaa Voyageriin integroitu vanha versio. YAZ Proxyn ja USEMARCONin integroinnin on Kansalliskirjastossa toteuttanut Ere Maijala. Uusin versio USEMARCONista on tällä hetkellä 1.50, johon on korjattu taas lisää muistivuotoja, yksi muistin lukuvirhe ja potentiaalinen muistin ylikirjoitusvirhe ja lisätty käännösmahdollisuuksia. YAZ Proxysta tulee myöskin uusi versio, joka tulee vapaasti kaikkien käytettäväksi, samoin kuin USEMARCON. Todennäköisesti YAZ Proxy otetaan käyttöön myös MetaLibin yhteyteen, koska kaikki järjestelmät eivät osaa tarjota MARC21:stä, ja Proxyn avulla se ongelma voidaan hoitaa. Kaikissa tulevissa YAZ Proxyn versioissa on mukana USEMARCON, mutta jää käyttäjän asiaksi hyödyntääkö sitä vai ei. USEMARCONin integroinnin YAZ Proxyn vaatimat muutokset on päivitetty IndexDatan versionhallintaan.

Riitta Lehtinen huomautti, että ennen YAZ Proxya haettaessa HELKAA Millenniumista Z39.50-yhteydellä, skandit olivat hakutuloksessa väärin. Nyt Proxyn asennuksen jälkeen ääkköset näkyvät hakutuloksessa oikein, mutta hakulause jossa on käytetty skandeja ei tuota tulosta. Riitta keskustelelee tästä asiasta tarkemmin Esa Kurjen ja Nanna Hakalan kanssa.

5. 001-kentän pituus

Edellisessä kokouksessa mietittiin 13-merkkisen ISBN:n kohdalla sitä, onko sillä jotain merkitystä, että FINMARC rajaa 001-kentän pituudeksi 10 merkkiä. MARC21:ssa 001 ei ole enää kiinteämittainen, eikä myöskään vaihtomuoto ota kantaa sen pituuteen, jolloin FINMARCin käyttäjien täytyy vain ummistaa silmänsä tuolta formaatin vaatimukselta ja siirtyä pidempään 001:siin.

HELKAAan on jo luetteloitu muutamia 13-merkkisiä ISBN-numeroita. Voyagerin nykyiset indeksit toimivat hyvin niiden kanssa, mutta sitä ongelmaa ei ole vielä ratkaistu, että miten saada 10-merkkisellä ISBN-haulla osuma myös siihen vastaavaan 13-merkkiseen - tai päin vastoin.

ISSN-tunnuksesta ei vielä tiedetä tarkemmin miten se tulee muuntumaan, mutta ainakin teostason ISSN-tunnuksista on suunnitelmia. Yhdeksän miljoonaa ISSN-tunnusta on kuitenkin vielä käyttämättä, joten sen uudistamisella ei ole niin kiire. Uudistus tulee aiheuttamaan järjestelmätoimittajille lisätöitä toteutuessaan.

6. Z39.50 ja osakohteet: ehdotus Kongressin kirjastoon

Asiasta ei ole keskusteltu Kongressin kirjaston kanssa sen jälkeen kun ehdotus toimitettiin heille.

7. Standardoinnin tilannekatsaukset

ISO/TC 46 -kokouksen raportti (rtf)

[ISO Technical Committee 46](#):n kokous pidettiin lokakuussa Washingtonissa. Juha Hakalan laatima raportti (rtf) kokouksesta oli toimitettu asialistan liitteenä. Kokouksessa oli esillä paljon asioita ja uusia standardialoitteita. Edelliseen kokoukseen verrattuna tämä oli huomattavasti aktiivisempi ja siinä mielessä hyvä kokous, että kaikki käsitellyt asiat saatiin eteenpäin. Tässä mainintoja joistakin:

Tekstimuotoisten teosten tunnisteen ISTC:n standardointi ei ole enää jumissa. Kustantajien konsortio saa ISTC-keskuksen hoitaakseen, joten asia lähtee nyt etenemään vauhdilla. Siitä on tulossa seuraavaksi DIS (Draft International Standard) ja jos kukaan ei sitä vastusta, se hyväksytään suoraan ilman seuraavaa FDIS-vaihetta (Final ...). Muutenkin standardimenettelyä on nopeutettu, ja asiat voidaan laittaa suoraan DIS-äänestykseen, eikä komiteaäänestystä enää pidetä. Ennen vaadittiin aina vähintään kolme äänestystä kun nyt läpimeno voi tulla jo yhdellä äänestyksellä. Tämä lyhentää standardin valmistumisajan kolmesta vuodesta jopa yhteen.

Kun jäsenmailta oli kysytty kantaa ISO ILL -standardin uuteen versioon, monilta oli jäänyt huomaamatta, että tämä oli yhteismitaton edellisen version kanssa. Ne kolme maata, jotka standardia käyttävät, vastustivat uudistusta. Kaikki muut äänestivät puolesta tai tyhjää. Tässä tulee esiin se, että jos äänestäjäjäsenellä ei oikeasti ole mielipidettä asiasta, pitäisi aina äänestää tyhjää eikä puolesta. Kanadan kansalliskirjasto tekee seuraavaksi uuden luonnoksen, jossa pyritään säilyttämään yhteismitallisuus vanhaan standardiin. Tavoitteena on täysin XML-pohjainen standardi, mutta voi olla ettei se toteudu vielä tässä uudessa versiossa.

Seuraava ISO/TC 46:n kokous pidetään Thaimaassa, helmikuussa 2006. Sitä seuraava kokous on Suomessa, jolloin isäntänä on muodollisesti SFS, mutta käytännössä järjestelyt ovat paljolti Kansalliskirjaston vastuulla.

ISO N 562, 2709 data in XML

Tämä oli ISO/TC 46 -kokouksen tärkein asia. Päätettiin lykätä standardiehdotuksen tarkempi esittely KATVEssa siihen, kunnes siitä on olemassa julkisesti lausunnolla oleva DIS-versio, näillä näkymin keväällä tai kesällä 2005.

NISO Metasearch Initiative

Kokoelmien metadatan osalta on nyt päätetty, että rakennetaan kenttäjoukko, joka on laajennus DC-työryhmän aikaansaannoksesta. Perusteluita: DC-yhteisö yleensä hyväksyy muualla käyttöön otetut kentät ilmoitusmenettelyllä, eli päästään yhteismitallisuuteen. Lisäksi DC-yhteisön päätöksentekomekanismi on niin hidas, että jos odotettaisiin sitä, NISO MI:n aikataulu ei pitäisi. Kokoelmien kuvailun formaattiehdotus on tarkoitus saada valmiiksi keväällä 2005 ja lähettää sitten lausuntokierrokselle. Mm. kokoelman kattavuus -kenttä on tällä hetkellä haasteellinen asia. Kokoelmien ID-tunnuksen standardiksi on valmisteilla esitys joka menee ISOlle. Kokoelman määritelmä tulee olemaan aika liberaali. Palvelujen kuvailussa on sama aikataulu kuin edellä mainitulla. ZeeRex-määrittelyksellä on pitkä historiallinen tausta, ja sen kehittäjänä on toiminut vain yksi henkilö, jonka

mielipiteestä ei ole vielä selvyyttä. Jos NISO MI -työryhmä ei vielä halua päästää paperia standardointiprosessiin, pitää selvittää mitä sille vielä tarvitsisi tehdä ennen sitä. Luultavasti kaikki eivät ole vielä sitä mieltä, että esitys olisi jo valmis kommenteille.

Tietohuoltokomitea

Meneillään ovat edelleen kaksi edellisessäkin kokouksessa mainittua standardointihanketta; 13-merkkinen ISBN ja URN. Molemmista pyritään saamaan helmikuuhun mennessä luonnokset, jotka lähtevät kommenttikierrokselle.

Open Archival Information System (OAIS) -standardi oli tavoitteena ottaa käsittelyyn. Valitettavasti OAIS on ISO/TC20:n alaa, josta Suomessa vastaa Teknologiateollisuus ry. Se ei ole ollut halukas antamaan OAIS-standardin suomentamisvastuuta järkevin ehdoin Tietohuoltokomitealle. Tästä johtuu, että OAIS:n kansallista standardointiprosessia ei saada liikkeelle. Standardi sisältää vaikeaa termistöä, joihin suomenkielisten vastineiden löytäminen voi olla vaikeata. Oli ajatus, että SFS suomentaisi keskeiset käsitteet ja mallin, joka määrittelee melko abstraktin kaavion siitä mitä digitaalisessa arkistossa pitää olla.

8. Kirjastojärjestelmien kuulumisia

Pallas

Vaasan kaupunginkirjasto on valinnut Pallaksen. HelMet-kirjastojen kanssa on tehty Z39.50-hakutestejä, ja nyt yhteyksiä on saatu toimimaan. Kuitenkin osasta attribuutteja on vielä sovitukset tekemättä. BTJ:n Arvo-palvelu toimii periaatteessa, mutta ei ole tarkkaa tietoa käyttävätkö asiakkaat sitä paljoakaan.

Axiell

Muutamia konversioita on tehty. Kännykkäviesti varauksista on testattavana Kokkolassa ja eräpäivämuistutus toteutetaan seuraavaksi.

Millennium

HelMetissä vaihdetaan uusi versio huomenna, käyttöön tulee Silver. Varausilmoitukset menevät tällä hetkellä asiakkaille sähköpostilla ja muut ilmoitukset paperipostina, mutta tarkoitus on aloittaa projekti, jotta kännykkäviestit saataisiin käyttöön ennen pitkää. Silver-versio mahdollistaa ennakoilmoituksen ennen eräpäivää, mutta volyymin huomioon ottaen on kustannuskysymys voidaanko se ottaa käyttöön. [MAP \(Millennium Access Plus\) -palveluiden](#), jotka auttavat digitaalisten kokoelmien esille tuomisessa, käyttöönotosta ei ole vielä päätöstä. MetaLibin suhteen on sovittu, että Millennium laitetaan Z39.50-target -tietokannaksi ja katsotaan mitä tapahtuu.

Origo

RFID on otettu käyttöön Hollolassa ja samalla on toteutettu ajanvarausjärjestelmä työasemille. BTJ:n Arvo-palvelu toimii.

Abilita

USEMARCON on nyt paremmin integroitu järjestelmään. Kopioluettelointia on alettu tehdä mm. LIBRIS-tietokannasta ja siihen käytetään sekä BookWhere- että MarcEdit-ohjelmia. Näiden ohjelmistojen käyttöön ottamisessa ei ole ollut suurempia ongelmia, mutta toisaalta ei ole tietoa moniko asiakas niitä käyttää. BookWheren FINMARC-versiota odotellaan.

BookWhere

Ohjelmiston FINMARCia tukevaa versiota ei ole vielä saatu yleiseen jakeluun, vaikka Kansalliskirjastossa sitä on testattu ja todettu toimivaksi. Kun se saadaan, Kansalliskirjasto ostaa useampia lisenssejä kerralla (halvemmallalla) ja myy niitä eteenpäin tarvitsijoille. WebClaritylta on saatu seuraavanlaisia tietoja BookWheren versioaikatauluista viimeksi elokuussa 2004:

- syyskuun 2004 lopussa tulossa general patch release, version 4.2.1
- samoihin aikoihin luvattiin myös FINMARCia tukeva versio meille suomalaisille, version 4.2.2
- joulukuussa 2004 tulossa second general patch release, version 4.2.3, jossa FINMARC-tuki on mukana osana standardituotetta
- vuoden 2005 toisella vuosineljänneksellä on tulossa kokonaan uusi versio, release 5

ENCompass

Aikaisemmin DOMS-järjestelmästä puhuttiin nimellä DORIS, nyt puhutaan nimellä DORIA. Jotkut suomalaiset museot käyttävät Doris-nimistä kotimaista dokumenttien hallintasovellusta ja siksi DOMSin nimeä piti hieman muuttaa sekaannusten välttämiseksi. Mikään aineisto ei ole vielä tuotannossa, mutta muuten käyttöönotto on edennyt hyvin. UKK-arkiston aineisto on jo viety tietokantaan. JYK on aloittanut oman käyttöliittymän suunnittelun ja toteutuksen. Viime viikolla Stadia, Jamk ja Tamk päättivät tulla mukaan ENCompassin käyttäjiin. Käyttötarpeita on näilläkin uusilla tulokkailla paljon erilaisia, mm. opinnäytteet ja elokuvien äänitehostearkisto ovat menossa DORIAan.

MetaLib

Yliopistosektorilla portaali menee vihdoin käytännössä tuotantoon tammikuussa, jolloin se avataan ja sitä aletaan aktiivisesti markkinoida. Aikaisemmassa versiossa oli tehty liikaa toiminnallisuutta JavaScriptilla, ja käyttöliittymä toimi vain IE-selaimella, mutta nykyisessä versiossa nämä asiat ovat ainakin osittain korjaantuneet ja käytettävyys on parantunut. Lisäksi Helsingin yliopistossa on rakennettu käyttöliittymästä sellaista versiota, jossa JavaScriptia on käytetty vähemmän. Yleiset kirjastot ovat tehneet päätöksen mukaantulosta jo aiemmin, mutta nyt mukaan ovat tulossa myös ammattikorkeakoulukirjastot. Yleisille kirjastoille pidettiin viime viikolla ensimmäiset koulutukset, joissa käsiteltiin lähinnä SFX-asioita. Helmikuussa kuudelle maakuntakirjastolle on luvassa MetaLib-koulutusta, ja yleisten käyttöönotto tapahtuu luultavasti seuraavan kevään aikana. Yhteyksiä eri kirjastojärjestelmiin on testailtu edelleen, ja esim. SRW/SRU -yhteys on testattu Pallaksen ja PrettyLibin kanssa. OpenURL-haut ENCompassiin toimivat. MetaLib itsessään on Z39.50-yhteyksien suhteen raskas, sillä se tekee init:in ennen jokaista hakua. YAZ Proxyn avulla tästä päästään eroon, sillä se pitää muutamaa yhteyttä yllä koko ajan, jolloin istunto kevenee ja nopeutuu. Yhteyksiä HelMetiin testataan Proxyn kanssa ja ilman, ja tarkastellaan vaikutuksia HelMet-palvelimen kuormaan. Jos Z-yhteydestä aiheutuu ongelmia Proxynkin kera, sen asemesta kokeillaan HTTP-yhteyttä, joka on palvelimelle oleellisesti kevyempi.

Voyager

Samat asiat mitä edellisessä kokouksessa kerrottiin pitävät edelleen paikkansa. Unicode-versiota testaillaan ja käyttöönotto lienee alkukesällä 2005. Pian sitä päästään testaamaan myös yhteisluettelo (=UC) -testiympäristössä. YAZ Proxy otettiin tuotantokäyttöön lokakuussa yhteiskannoissa, FENNICAassa ja HELKAssa. Seuraavaksi siitä otetaan käyttöön Ere Maijalan uudempi versio, jonka jälkeen sitä aletaan mainostaa aktiivisemmin myös muille Voyager-kirjastoille. Z39.50-aiheisia neuvotteluja on käyty Endeavorin kanssa.

Aikaisemmin Endeavor on suhtautunut näihin asioihin varauksellisesti, mutta nyt he ovat luvanneet panostaa Bath-profiilin tukeen (Level 1). Unicode-versioon tulee jo joitakin korjauksia (jotka Proxy tosin oli jo ratkaissut). Mm. Kongressin kirjaston suosittamaa YAZ-palvelinohjelmistoa Endeavor ei aio ottaa käyttöön, sen sijaan he ovat innostuneet JZKIT-nimisestä palvelimesta (public domain). Kopioluettelointia varten tarvittavan auktoriteettitietokannan suunnittelu aloitetaan ensi vuonna.

9. Seuraava kokous ja kokouksen päättäminen

Ensi vuoden ensimmäinen kokous pidetään keskiviikkona 9.3.2005, klo 13 alkaen samassa paikassa. Asialistalla on ainakin RFID-aiheinen esitys, jonka ATP:n ja TietoEnatorin edustajat valmistelevat.

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15:15.